

WYCHOWANIE DO ODBIORU WIDOWISKA SPORTOWEGO POPRAZEC SPORT I WARTOŚCI OLIMPIJSKIE

Wstęp

Humanistyczne wartości, respektowane w działalności sportowej, pozwalają na kształtowanie postaw akceptowanych społecznie. Mogą stanowić źródło hierarchii wartości człowieka. Sport wraz z przyświecającą mu zasadą fair play, szczególnie podkreślaną w drugiej połowie dwudziestego i w XXI wieku, wywodzący się ze wzorca arystokratycznego dżentelmena i etosu rycerskiego¹, może stanowić drogę do wzmocnienia, budowania oraz zmieniania postaw zarówno sportowców, jak i odbiorców widowiska sportowego.

Obecnie, ze względu na deficyt pożądaných postaw moralnych, zarówno na potrzeby samego sportu jako zjawiska o znaczącym oddziaływaniu społecznym, jak i w odniesieniu do pozostałych obszarów życia, potrzebujemy myślenia zarówno o wychowaniu do sportu, jak i przez sport do wychowania. Dlatego też współcześnie olimpizm może stanowić – za Stefanem Wołoszynem – odpowiedzialną, globalną humanistyczną siłę oddziaływania

¹ J. Lis, T. Olszański, *Czysta gra*, [W:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski (red.), *Czysta gra. Fair play*. Wyd. PKOL, Warszawa 2014, s. 34; W. Lipoński, *Brytyjska geneza sportu*, [W:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski (red.), *Czysta gra. Fair play*. Wyd. PKOL, Warszawa 2014, s. 138.

pedagogicznego². Ważna jednak przy tym jest świadomość uniwersalnej wartości zasady fair play, możliwości jej wykorzystania w pracy z dziećmi i młodzieżą, gdyż to właśnie poprzez jej odpowiednie przestrzeganie możemy uczyć dokonywania – jak wskazuje Zofia Żukowska – wyborów moralnych³.

Na sport i olimpizm można wskazać jako na wychowawczy potencjał i to nie tylko ukierunkowany na osiągnięcie zamierzonych celów sportowych, ale również w wymiarze pozasportowym, przede wszystkim jako wsparcie działań edukacyjnych, skierowanych do dzieci i młodzieży w odniesieniu do przygotowania ich do odbioru widowiska sportowego.

Pokazując siłę oddziaływania przez sport, przedstawione w artykule rozważania, zostały oparte o trzy słowa-klucze, to jest: perspektywa, kryterium i kontekst. Skojarzenia, które zostały zbudowane w odniesieniu do tych trzech pojęć, nakładają się na siebie, co wskazuje na wielowymiarowość sportu i olimpizmu w kontekście możliwości wychowania do uczestnictwa – za Henrykiem Grabowskim, w pasywnym odbiorze sportu. Autor, poza tym wskazuje jeszcze na sport w aspekcie środka do realizacji celów pozasportowych (sport instrumentalny) i jako wartość sama w sobie (sport autoteliczny)⁴. Biorąc tak rozumiane kryteria podziału sportu, można stwierdzić, że największej osób bierze udział w tym pierwszym obszarze, gdyż współczesny sport odnosi się do masowego odbiorcy. Czyni to zatem potrzebę edukacji w tym zakresie, szczególnie biorąc pod uwagę liczne problemy społeczne związane z kibicowaniem, np. chuligaństwem stadionowym.

Widowisko sportowe i potrzeba edukacji do jego odbioru

Współczesny sport stał się zjawiskiem odwołującym się do masowego odbiorcy, gdyż to właśnie widz stał się w dobie kultury masowej ważnym „elementem” świata sportu. Możemy przyjąć za Matuszewiczem, że „widowisko sportowe to zdarzenie społeczne dostępne percepcji wzrokowej o charakterze rozrywkowo-rekreacyjnym, zaistniałe z racji organizowanej rywalizacji sportowej zawodników, przebiegające zgodnie z uznanymi

S. Wołoszyn, *Pedagogika wychowania fizycznego i sportu*, [W:] Z. Żukowska (red.), *Pedagogiczne wędrówki przez wieki i zagadnienia*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1998, s. 221.

³ Żukowska, Żukowski, *Fair play jako wartość moralna w edukacji olimpijskiej*, [W:] Z. Żukowska, R. Żukowski (red.), *Fair play w sporcie i olimpiźmie. Szansa czy utopia*, Estrella, Warszawa 2010, s. 85.

⁴ H. Grabowski, *Teoria fizycznej edukacji*, WSiP, Warszawa 1999, s. 42.

regułami (przepisami), w którym uczestniczą jako strony interakcji zawodnicy, sędziowie, organizatorzy oraz widzowie tworzący widownię⁵. Publiczność rozróżniamy ze względu na stopień zaangażowania w widowisku sportowym: widz i kibic. Widz jest ciekawy zdarzeń, obojętny wobec jednej ze stron walki sportowej; kibic – to osoba zaangażowana emocjonalnie po jednej ze stron walczących – pragnie zwycięstwa swoich. Jak słusznie ujął to Matuszewicz, „on kibicuje, a nie ogląda” Grupy te charakteryzuje fanatyczne przywiązanie do klubu i sportu, a osoby wywodzące się z tych grup pochodzą zarówno z niższych, jak i wyższych warstw społecznych. Przywódcy wszystkich tych grup potrafią doskonale wykorzystać wewnętrzną potrzebę identyfikacji grupowej; podkreślają, że najważniejszą cechą jest lojalność⁶.

Organizacja masowych imprez sportowych jest nieodłącznym elementem funkcjonowania społeczeństwa. Proces kształtowania wzorów społecznych wiąże się z dążeniem do zachowań zgodnych z przyjętymi normami społecznymi. Dlatego też ważne jest uwzględnienie w procesie edukacyjnym i wychowawczym przygotowanie do jego odbioru: „środowisko szkolne wkomponowuje się w ogół wydarzeń społecznych, dlatego też uzasadnione jest postawienie tezy, że zjawisko kibicowania jest uczniom znane i znajduje swoje odzwierciedlenie w zachowaniach podejmowanych zarówno na terenie szkoły, jak i poza nią”⁷.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa podczas tych rozgrywek piłkarskich, na podstawie wskazań Rady Europy, dotyczących przeciwdziałania patologiom społecznym poprzez sport, utworzono w Polsce Radę do Spraw Bezpieczeństwa Imprez Sportowych⁸, która rozpoczęła współpracę nie tylko z instytucjami rządowymi, ale i organizacjami pozarządowymi. Proces wychowania powinien odbywać się także w ramach działań wielu podmiotów. Jest to ważne z tego powodu, iż dla wielu młodych kibiców identyfikacja z klubem jest elementem przynależności do wspólnoty lokalnej, zamieszkującej określone terytorium. W dużych miastach, gdzie istnieje kilka klubów sportowych (zwłaszcza piłkarskich), dochodzi do „podziałów terytorialnych”, w wyniku których określona dzielnica lub ulica identyfikuje się z jednym z klubów. Tak jest w Krakowie, gdzie rywalizują ze sobą kibice

⁵ Cz. Matuszewicz, *Widowisko sportowe. Analiza psychospołeczna*, AWF, Warszawa 1990, s. 12.

⁶ T. Sahaj, *Fani futbolowi. Historyczno-społeczne studium zjawiska kibicowania*, AWF, Poznań 2007.

M. Babik, *Szkoła wobec subkultury pseudokibiców*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum Wyd. WAM, Kraków 2010, s. 8.

⁸ Okolicznościami temu sprzyjającymi były Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej w 2012 roku, które odbyły się w Polsce i na Ukrainie.

Cracovii i Wisły, w Warszawie: Polonii i Legii, a w Poznaniu: Lechii i Warty. Podobna sytuacja ma też miejsce w Łodzi, gdzie działają dwa główne kluby piłkarskie, każdy z wieloletnią tradycją, tj. Łódzki Klub Sportowy oraz RTS Widzew. Przynależność do konkretnej grupy kibiców jest ściśle związana z miejscem zamieszkania, gdyż całe dzielnice przypisywane są danemu klubowi. Chuligani stadionowi starają się zaznaczyć swoją obecność siłą. Tak naprawdę hasła rasistowskie czy antysemickie nie wynikają z przekonań, ale bardzo często z bezmyślnego ich powtarzania i braku zrozumienia ich sensu. I właśnie w tym obszarze potrzebna jest edukacja. W wielu miastach, w Łodzi również, zaszłości historyczne ksenofobii czy antysemityzmu (mimo braku znajomości ich znaczenia) nie zostały do końca zatarte, a często nadal jeszcze się pogłębiają⁹.

Młody człowiek, będący w okresie rozwojowym, który charakteryzuje się deficytem stabilności przekonań i postaw, we wszystkich doświadczeniach życiowych instynktownie szuka oparcia, akceptacji. Może je znaleźć w rodzinie, u nauczycieli w szkole lub wśród innych osób w różnych środowiskach, w których będą mu przekazywane treści moralne, uwrażliwiające na wartości, w tym w subkulturach, tj. np. szalikowcy. Przemysław Piotrowski również wskazuje na to, że młodzież z grupy ryzyka w sytuacji negatywnego wpływu czynników predyspozycyjnych najczęściej radzi sobie z poczuciem alienacji, działając w grupie nieformalnej, której członkowie mają podobne problemy. I jeśli jednym z elementów kultury społeczności lokalnej (miasta, dzielnicy) jest tradycja kibicowania wybranemu klubowi, to często młodzież ta tworzy grupy kibiców–szalikowców. Z czasem, kiedy wzrasta atrakcyjność grupy i trwałość więzi, występuje internalizacja grupowych norm i wartości¹⁰.

Ważnym staje się zatem kształtowanie odpowiednich postaw kibiców, którzy w sposób pozytywny wyrażaliby emocje związane z przebiegiem widowiska sportowego. Nie wszyscy kibice przychodzą na mecz, aby wspierać i dopinguować swoją drużynę. Problemem są wulgarne zachowania na stadionach i awantury pozastadionowe. W jaki sposób zatem edukować do odbioru widowiska sportowego? Można podjąć próbę wykorzystania sportu w procesie wychowania dzieci i młodzieży.

⁹ J. Kowalska, *Cały nasz chuligański trud wkładamy w nasz kochany klub*, [W:] Z. Dziubiński (red.), *Sport a agresja*, SALOS RP, Warszawa 2007, s. 240-247.

¹⁰ P. Piotrowski, *Subkultury młodzieżowe. Aspekty psychospołeczne*, Żak Wydawnictwo Akademickie, Warszawa 2003, s. 112.

Perspektywa – edukacyjna wartość sportu

Perspektywa jest tutaj rozumiana jako punkt widzenia, z jakiego coś jest przedstawiane lub oceniane. W tym przypadku punktem odniesienia są edukacyjne wartości sportu i olimpizmu, szczególnie etyczne, poprzez które można podejmować działania na rzecz wsparcia procesu wychowania dzieci i młodzieży, w tym przygotowujące do odbioru widowiska sportowego.

W tej perspektywie wizjonerem był Pierre de Coubertin, który znaczenie sportu w wychowaniu oparł na pięciu zasadach olimpizmu, opisanych przez Rolanda Naula¹¹. Już od początku kształtowania się, odnosiła się ona nie tylko do rywalizacji sportowej, ale ogólnie do życia codziennego, w którym niejednokrotnie podejmujemy różne wybory moralne. Sport ma zatem dla wychowania potencjał, swój wewnętrzny sens.

W tej perspektywie złożoność relacji pomiędzy wychowaniem a sportem, przejawia się również jako przedmiot zainteresowań badaczy różnych nauk społecznych: pedagogiki, psychologii i socjologii oraz dyscyplin naukowych: oczywiście nauk o kulturze fizycznej, ale także filozofii (szczególnie aksjologii sportu), co w większym stopniu pozwala na wykorzystanie efektów ich pracy, stanowiąc często podstawy teoretyczne¹² ku wychowawczej pragmatyce, w tym budowania projektów i programów edukacyjnych¹³, uznając tym samym – za Józefem Lipcem¹⁴, iż bez widowni nie ma sportu. To stwierdzenie jest niezmiernie ważne i aktualne, pomimo tego, że po raz pierwszy w historii rozgrywanych nowożytnych igrzysk olimpijskich, z powodu pandemii COVID-19, zawody 32. Igrzysk Olimpijskich w Tokio (2021), odbyły się bez udziału publiczności.

Fair play jako kryterium – czynnik służący za podstawę wyboru

Głównym kryterium, którym jako czynnik służący za podstawę edukacji do odbioru widowiska sportowego, jest fair play. Zasada ta ma znaczenie dla kształtowania się charakteru w wieku adolescencji oraz jakości

¹¹ R. Naul, *Olympic Education*, Meyer&Meyer Sport, Oksford 2008.

¹² m.in. A. Pawłucki, *Pedagogika olimpijska. Homo physicus*, Wyd. Impuls, Kraków 2022.

¹³ m.in. J. E. Kowalska, *Znaczenie projektu edukacyjnego „Jestem fair” opartego na idei neoolimpizmu*, Wyd. UŁ, Łódź 2020.

¹⁴ J. Lipiec, *Prawo do sportu*, [W:] J. Nowocień, K. Zuchora (red.), *Wychowanie fizyczne i sport jako prawo człowieka i proces ciągłej edukacji*, Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski, Warszawa 2014, s. 178.

nawiązywanych relacji społecznych, rodzinnych i stylu życia. W świetle powyższego należy założyć, że fair play jako główna zasada olimpizmu posiada silne walory edukacyjne i może być wykorzystywana jako ważna, integralna część systemu wychowawczego w szkołach. Jak dodaje Michał Bronikowski, powołując się na badania innych autorów: „dotychczasowe osiągnięcia wychowawczo-edukacyjne w promocji olimpizmu wskazują na niezwykle ważną i efektywną rolę szkoły”¹⁵. Zapewne dlatego, „że w sporcie, podobnie jak w innych sferach ludzkiej aktywności, jest miejsce na motywację bezinteresowną, cnoty oraz szacunek dla drugiego człowieka”¹⁶.

Na ogół zasada fair play utożsamiana jest z uczciwym spełnianiem regulaminowych przepisów i kojarzona jest ze sportem, a dokładniej z rywalizacją sportową. A przecież to określenie jest pojęciem złożonym, w którym odnaleźć można „troskę o zdrowie, odpowiedzialność w walce sportowej, przestrzeganie reguł i przepisów w rywalizacji sportowej i zachowanie równości szans zawodników w sporcie”¹⁷. Alicja Przyłuska-Fischer i Bohdan Misiuna zakładają, że zachowania fair play nagradzane w sporcie można określić mianem czynów supererogatoryjnych (nadzwyczajnych)¹⁸, gdyż postawa fair play należy do tych obowiązków, które nie łączą się z roszczeniami moralnymi. A zatem fair play można rozumieć w sposób formalny i nieformalny. Formalny, gdy ogranicza się do obowiązujących wszystkich sportowców reguł gry, a nieformalny – gdy dotyczy odpowiedniej postawy moralnej. Nie można zatem – jak podkreślają autorzy – oczekiwać, że będzie to postawa moralnie powszechna¹⁹. Szczególnie, że można tę zasadę odnosić – za Ryszardem Żukowskim – do czterech komponentów, tj.: równość szans, odpowiedzialność, zdrowie, przestrzeganie przepisów i reguł. Jak przyznaje „komponenty zasady fair play są to najistotniejsze wartości, które powinny cechować każde zachowanie, zarówno w walce sportowej, jak i w stosunkach społecznych”²⁰.

¹⁵ M. Bronikowski, *Dlaczego potrzebna jest promocja fair play*, [w:] *Zdrowie. Ruch. Fair play...*, s. 270.

¹⁶ B. Misiuna, *Sport wobec zasad etyki rycerskiej*, [w:] *Oblicza sportu*, red. Z. Krawczyk, AWF, Warszawa 1990, s. 78.

¹⁷ Z. Żukowska, R. Żukowski, *Fair play jako wartość edukacyjna w sporcie a sprawności moralne nauczyciela wychowania fizycznego i trenera*, [W:] Z. Żukowska i R. Żukowski (red.), *Fair play w sporcie i olimpizmie. Szansa czy utopia*, Estrella, Warszawa 2010, s. 62.

¹⁸ A. Przyłuska-Fischer, B. Misiuna, *Etyczne aspekty sportu*, AWF, Warszawa 1993, s. 35.

¹⁹ Tamże, s. 36.

²⁰ A. Bodasińska, *Czysta gra w sporcie i życiu codziennym*, AWF, Biała Podlaska 2007, s. 32.

Dlatego też jako kryterium dla wychowania przez sport wskazano na wartość edukacyjną zasady fair play, uznając za Stefanem Wołoszynem²¹, że może być ona uniwersalną wartością wspierającą wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży. Tadeusz Olszański, podkreśla, że zachowań fair nie trzeba było promować do momentu stymulowania agresji, posługiwania się nią jako istotnym elementem osiągnięcia sukcesu: „nieco więcej niż 40 lat temu, zachowania się fair, utrzymywania poziomu adrenaliny i przejawianej, koniecznej w walce agresji, w ściśle określonych regulaminami ramach, nie trzeba było wyróżniać, premiować, gdyż było to czymś osobistym. Jak i potępienie faulu”²².

Zatem funkcje wychowawcze sportu i olimpizmu mogą stanowić uniwersalne źródło wartości w praktyce pedagogicznej we wszystkich środowiskach edukacyjnych, w tym jako przygotowanie do odbioru widowiska sportowego. Promowanie edukacji olimpijskiej, szczególnie zasady fair play daje – za Zofią Żukowską – możliwość lepszego przygotowania się do międzynarodowych imprez sportowych, gdyż jest przede wszystkim „...nośnym instrumentem w edukacji młodzieży, z szansami na samorealizację i socjalizację, partnerstwo w interakcjach wychowawczych, pogłębioną refleksję etyczną i rozbudzoną potrzebę własnego doskonalenia – nie tylko w sporcie”²³.

Kontekst jako zespół czynników powiązanych

Międzynarodowy Komitet Olimpijski wskazuje, iż nastąpił znaczny spadek poziomu aktywności fizycznej przez społeczeństwa w każdym zakątku świata. Podkreślając poważne konsekwencje dla rozwoju fizycznego, emocjonalnego i ekonomicznego, jednocześnie przedstawia propozycje realizacji programów edukacyjnych wykorzystujących ideały olimpijskie²⁴.

W tym kontekście ważny jest powrót do źródeł sportu, po to, by przywracając mu jego humanistyczne znaczenie, człowiek uwierzył w wartości

²¹ S. Wołoszyn, *Pedagogika wychowania fizycznego i sportu*, [W:] Z. Żukowska (red.), *Pedagogiczne wędrówki przez wieki i zagadnienia*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1998, s. 227.

²² T. Olszański, *Przyczyny i skutki*, [W:] Z. Dziubiński (red.), *Sport a agresja*, Salos, Warszawa 2007, s. 319-320.

²³ Z. Żukowska, *Edukacja olimpijska młodzieży. Tradycje-teraźniejszość-perspektywy*, [W:] Z. Żukowska (red.), *Fair play. Sport. Edukacja*, Estrella, Warszawa 1996, s. 37.

²⁴ *Sport and active society programmes. A Guide to Implementation. International Olympic Committee* http://www.olympic.org/documents/olympism_in_action/sport%20for%20all/spt-tk-en.pdf [30.06.2024], s. 20.

prawdy, dobra i piękna i aby podejmował trud ich realizacji w życiu indywidualnym i społecznym. Tym powrotem może być właśnie wzorzec olimpijski, nawiązujący do starogreckiego ideału kalokagatii, który wiąże harmonijne przymioty duchowe z pięknem fizycznym. Jak podkreśla Józef Lipiec²⁵, łączy zarówno całego człowieka, jak i w jego częściach składowych. Najpierw musi bowiem dojść do połączenia walorów intelektualnych – prawdy – z moralnymi – dobrem, a następnie wartości estetycznych – urody – z witalnymi – sprawnością i zdrowiem.

Uwrażliwienie młodzieży na ideę czystej gry w trakcie nauki szkolnej kształtuje moralność ucznia i w zasadniczy sposób wpływa na jego dorosłe życie. Świadczyć o tym mogą licznie prowadzone badania w różnych środowiskach edukacyjnych w Polsce. Wychowanie być może nie potrzebuje sportu, aby siebie określić, ale sport może być wsparciem jego procesu, co docenił i propagował poprzez stworzenie własnej koncepcji pedagogicznej (pedagogiki sportu) Pierre de Coubertin ponad 100 lat temu i nadal ten postulat – jak starano się w artykule przedstawić – jest aktualny, a powrót w XXI wieku na uczelnie uniwersyteckie, jako obszar eksploracji badawczej zagadnień obejmujących edukacyjne role sportu, zwiększył ich znaczenie nie tylko w naukach o kulturze fizycznej, ale również w naukach społecznych i humanistycznych.

Ważne przy tym jest kształcenie odpowiednich kadr, jak słusznie uważa Michał Bronikowski potrzebę czy też konieczność kształtowania podstawowych elementów myślenia moralnego, zwłaszcza u osób związanych ze sportem, by mogli wcielać w życie zasady fair play. Stwierdza on: „Głównymi wskazaniem niezbędnego modelu postępowania moralnego powinny być: troska o zdrowie i szacunek dla drugiej osoby i jej wysiłków wkładanych w samodoskonalenie; uczciwość, nie tylko w stosunku do rywal, ale również odbiorcy widowiska sportowego, oraz wewnętrzna akceptacja własnego postępowania”²⁶. A poprzez aktywność fizyczną i uczestnictwo w sporcie z jednoczesnym przestrzeganiem zasady fair play można dostarczać dzieciom i młodzieży wielu możliwości edukacyjnych, bo olimpizm oferuje nauczycielom – jak pisze Jim Parry – poprzez aktywność fizyczną, kontekst realizacji wyznaczonych celów edukacji moralno-społecznej²⁷

J. Lipiec, *Między Olimpią a Colosseum (w poszukiwaniu ideału wszechstronności)*, „Sport Wyczynowy”, nr 7-8, 1994, s. 16-17.

²⁶ M. Bronikowski, *Moralność – istotny czynnik zachowań w sytuacjach sportowych*, „Sport Wyczynowy” 2000, nr 9-10, s. 164.

J. Parry, *Physical Education as Olympic Education*, „European Physical Education Review” 1998, nr 2, s. 153-167.

Zakończenie

Pomimo tego, że odmiennego zdania jest Jerzy Kosiewicz, który wskazuje na to, iż normy moralne związane z zasadą fair play są całkowicie obce wobec właściwości sportu i jego regulaminów w poszczególnych dyscyplinach²⁸, to sport może stanowić jeden z czynników kształtujących osobowość dzieci i młodzieży oraz być nieodłączną częścią edukacji.

Powinien przy tym być prowadzony w sposób przemyślany i świadomy, gdyż może być dopełnieniem procesu wychowania, również w zakresie przygotowania do odbioru widowiska sportowego – jednego z najważniejszych i największych obszarów sportu, jak wspomniano na początku artykułu – sportu pasywnego. Aby tego dokonać należy najpierw poznać problemy i potrzeby młodego człowieka, zwłaszcza w okresie dorastania, a następnie strukturę i powiązania pomiędzy grupami tworzącymi widowisko sportowe (szczególnie piłkarskie). Wówczas jest szansa na skuteczne i atrakcyjne włączenie do procesu kształcenia metod pracy opartych na edukacji olimpijskiej²⁹

Istotną rolę w podkreślaniu prawidłowego kontekstu fair play jako naczelnej zasady olimpizmu i sportu pełnią tutaj pedagodzy sportu, trenerzy, sportowcy, działacze i dziennikarze. Wykracza ona przecież poza wszelkie ramy i można ją odnieść do każdej działalności podejmowanej przez człowieka – jak podkreśla Wojciech Lipoński, niezmiernie ważne jest to, aby pojęcie *fair play* i *sportsmanship* były prawidłowo rozumiane przez wszystkich, a nie tylko specjalistów zajmujących się sportem³⁰.

Wychowanie do odbioru widowiska sportowego poprzez sport i wartości olimpijskie

Streszczenie

W artykule podjęto próbę przedstawienia potencjału wychowawczego sportu oraz idei olimpijskich w kontekście przygotowania dzieci i młodzieży do odbioru widowiska sportowego. Praca podkreśla znaczenie

²⁸ J. Kosiewicz, *Faul, faulowanie i gra faul w sporcie jako zjawisko niezgodne z przepisami, ale tolerowane i pożądane*, [W:] J. E. Kowalska, A. Kaźmierczak (red.), *Wychowanie fizyczne, sport i olimpizm w perspektywie pedagogicznej*, Wyd. UŁ, Łódź 2023, s. 24-25.

²⁹ J. Kowalska, *Znaczenie edukacyjne projektu „Jestem fair” opartego na idei neoolimpizmu*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2020, s. 190.

³⁰ W. Lipoński, *The truth o sport*, Wyd. Naukowe USz, Szczecin 2016, s. 94.

humanistycznych wartości oraz zasady fair play jako fundamentów kształtowania postaw społecznie akceptowalnych i moralnych.

W artykule wskazano na wielowymiarowość sportu i olimpizmu jako narzędzi edukacyjnych, które mogą wspierać rozwój młodych ludzi zarówno w aspektach sportowych, jak i pozasportowych. Szczególną uwagę poświęcono edukacyjnej wartości zasady fair play, która może być wykorzystywana do kształtowania odpowiednich postaw kibiców, minimalizowania chuligaństwa stadionowego oraz promowania etycznych zachowań.

Słowa kluczowe: widowisko sportowe, kibice, sport, olimpizm

Abstract

The publication analyzes the educational potential of sports and Olympic ideals in the context of preparing children and youth to appreciate sports spectacles. The study emphasizes the importance of humanistic values and the principle of fair play as the foundations for shaping socially acceptable and moral attitudes.

The article highlights the multidimensional nature of sports and Olympism as educational tools that can support the development of young people both in sporting and non-sporting aspects. Special attention is given to the educational value of the fair play principle, which can be utilized to cultivate appropriate spectator behavior, reduce stadium hooliganism, and promote ethical conduct.

Key words: sports spectacle, supporters, sport, olympism

Bibliografia

1. Babik M., *Szkoła wobec subkultury pseudokibiców*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum Wyd. WAM, Kraków 2010.
2. Bodasińska A., *Czysta gra w sporcie i życiu codziennym*, AWF, Biała Podlaska 2007.
3. Bronikowski M., *Dlaczego potrzebna jest promocja fair play*, [w:] *Zdrowie. Ruch. Fair play*, red. Z. Żukowska, R. Żukowski, Wydawnictwo Estrella, Warszawa 2001, s. 226-272.
4. Bronikowski M., *Moralność – istotny czynnik zachowań w sytuacjach sportowych*, „Sport Wyczynowy” 2000, nr 9–10, s. 162-166.
5. Grabowski H., *Teoria fizycznej edukacji*, WSiP, Warszawa 1999.

6. Kosiewicz J., *Faul, faulowanie i gra faul w sporcie jako zjawisko niezgodne z przepisami, ale tolerowane i pożądane*, [W:] J. E. Kowalska, A. Kaźmierczak (red.), *Wychowanie fizyczne, sport i olimpizm w perspektywie pedagogicznej*, Wyd. UŁ, Łódź 2023.
7. Kowalska J., *Cały nasz chuligański trud wkładamy w nasz kochany klub*, [w:] *Sport a agresja*, red. Z. Dziubiński, SALOS RP, Warszawa 2007, s. 240-247.
8. Kowalska J.E., *Znaczenie edukacyjne projektu „Jestem fair” opartego na idei neoolimpizmu*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2020.
9. Kowalski R., *Potomkowie Hooligana. Szalikowcy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.
10. Lipiec J., *Między Olimpią a Colosseum (w poszukiwaniu ideału wszechstronności)*, „Sport Wyczynowy”, nr 7-8, 1994, s. 10-17.
11. Lipiec J., *Prawo do sportu*, [W:] J. Nowocień, K. Zuchora (red.), *Wychowanie fizyczne i sport jako prawo człowieka i proces ciągłej edukacji*, Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski, Warszawa 2014.
12. Lipoński W., *Brytyjska geneza sportu*, [W:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski (red.), *Czysta gra. Fair play*. Wyd. PKOL, Warszawa 2014.
13. Lipoński W., *The truth o sport*, Wydawnictwo Naukowe USz, Szczecin 2016.
14. Lis J., Olszański T., *Czysta gra*, [W:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski (red.), *Czysta gra. Fair play*. Wyd. PKOL, Warszawa 2014.
15. Olszański T., *Przyczyny i skutki*, [W:] Z. Dziubiński (red.), *Sport a agresja*, Salos, Warszawa 2007.
16. Matuszewicz Cz., *Widowisko sportowe. Analiza psychospołeczna*, AWF, Warszawa 1990.
17. Misiuna B., *Sport wobec zasad etyki rycerskiej*, [w:] *Oblicza sportu*, red. Z. Krawczyk, AWF, Warszawa 1990, s. 54-81.
18. Naul R., *Olympic Education*, Meyer&Meyer Sport, Oksford 2008.
19. Parry J., *Physical Education as Olympic Education*, „European Physical Education Review” 1998, nr 2, s. 153-167.
20. Pawłucki A., *Pedagogika olimpijska. Homo physicus*. Impuls, Kraków 2022.
21. Piotrowski P., *Subkultury młodzieżowe. Aspekty psychospołeczne*, Żak Wydawnictwo Akademickie, Warszawa 2003.
22. Przyłuska-Fiszler A., Misiuna B., *Etyczne aspekty sportu*, AWF, Warszawa 1993.

23. Sahaj T., *Fani futbolowi. Historyczno-społeczne studium zjawiska kibicowania*, AWF, Poznań 2007.
24. *Sport and active society programmes. A Guide to Implementation. International Olympic Committee* http://www.olympic.org/documents/olympism_in_action/sport%20for%20all/spt-tk-en.pdf [30.06.2024].
25. Wołoszyn S., *Pedagogika wychowania fizycznego i sportu*, [W:] Z. Żukowska (red.), *Pedagogiczne wędrówki przez wieki i zagadnienia*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1998.
26. Żukowska Z., *Edukacja olimpijska młodzieży. Tradycje-teraźniejszość-perspektywy*, [W:] Z. Żukowska (red.), *Fair play. Sport. Edukacja*, Estrella, Warszawa 1996, s. 33-40.
27. Żukowska Z., Żukowski R., *Fair play jako wartość moralna w edukacji olimpijskiej*, [W:] Z. Żukowska, R. Żukowski (red.), *Fair play w sporcie i olimpizmie. Szansa czy utopia*, Estrella, Warszawa 2010, 83-89.